

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΗΜ. ΠΑΠΑΦΩΤΙΟΥ
ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ
ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ “ΝΕΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΗΘΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ,,

ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ
ΑΘΗΝΩΝ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1958

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Γίνεται ἐπ' ἐσχάτων λόγος περὶ ἐνὸς νέου ὀνομαζομένου συστήματος ἠθικῆς ἀγωγῆς, τὸ ὁποῖον ἐπενόησεν ὁ κ. Γεώργιος Σακελλαρίου, καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ διευθυντῆς τοῦ ψυχολογικοῦ ἐργαστηρίου αὐτοῦ. Μέσον δέ, δι' οὗ κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο εὐεργετικῶς ἐπιδραῖ ἐπὶ τὸν παιδαγωγούμενον ὁ παιδαγωγός, εἶναι «Δελτίον ἀσκήσεως ἀρετῶν», ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἐποίου, ὡς διατείνεται ὁ ἐπινοητῆς τῆς μεθόδου κ. Καθηγητῆς, μεταπλάττει ἐν διαστήματι ἡμερῶν τινῶν ἐπ' ἀγαθῶ παντελῶς τὸν, ἐφ' οὗ ἡ ἐφαρμογὴ, τρόφιμον. Οἱ ἰσχυρισμοὶ οὗτοι τοῦ κ. Καθηγητοῦ εἰς τεθὲν ἤδη παρὰ τοῦ ψυχολογικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν εἰς κυκλοφορίαν βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Νέον σύστημα ἠθικῆς ἀγωγῆς» διατυποῦνται ὡς πορίσματα πλέον, τὰ ὁποῖα συνήχθησαν οὐχὶ μόνον θεωρητικῶς, ἀλλὰ καὶ πρακτικῶς ἐκ σχολικῆς καὶ ἄλλης πράξεως εὐρείας.

Εἰς τὸν καθηγητὴν κ. Γ. Σακελλαρίου κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος 1956—57 εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ ἐποπτεία τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Εὐθὺς δέ, ὡς ἀνέλαθεν οὗτος αὐτήν, εἰσηγήθη τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ «Δελτίου ἀσκήσεως ἀρετῶν» εἰς πάσας τὰς τάξεις αὐτοῦ, πλὴν τῆς πρώτης καὶ δευτέρας τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐφαρμογῆς ταύτης ποιεῖται λόγον ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ μνημονευθὲν βιβλίον. Ἐμφανίζει δὲ ταῦτα καὶ δι' ἀριθμῶν εἰς ἐσταθμημένα ποσοστὰ ὡς λίαν εὐνοϊκὰ διὰ τὸ σύστημά του καὶ τὴν γνώμην ταύτην ἐνισχύει, παραθέτων τὰ κείμενα ἐπιστολῶν ἐνίων γονέων.

Ἐπειδὴ *πρῶτα* εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα παραθέτει τὰ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου ἐν τῇ τάξει, εἰς ἣν ἐγὼ ἐδίδασκον, εἶναι δὲ ταῦτα ἀντικρουσὰ ἀντίθετα πρὸς τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα συνηγάγομεν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς ἐν τῇ τάξει μου μετὰ πᾶσαν ἀντικειμενικότητα καὶ ἀκρίθειαν ἐγὼ καὶ ἡ ἐν τῷ Π. Σ. Π. Α. ὡσαύτως διδάσκουσα δημοδιδασκάλισσα κ. Διαλετᾶ, θεωρῶ καθήκον μου *πρῶτος* ἐγὼ νὰ ἐλέγξω τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ κ. Καθηγητοῦ παρατιθέμενα. Πρὸς κύρωσιν δὲ τῶν λίαν δυσμενῶν τούτων πρὸς τὸ μνημονευθὲν Δελτίον *πραγματικῶν* ἀποτελεσμάτων θὰ παραθέσω γνώμας ἐνίων ἐκ τῆς μεγίστης πλειονότητος τῶν γονέων τῶν μαθητῶν τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου καὶ θὰ ἐκθέσω τινὰ γενικῶς περὶ τῆς ἐν τῷ Πειραματικῷ Σχολείῳ ἐπὶ μῆνας μετὰ

πάσης επιμελείας γενομένης εφαρμογής τοῦ νέου τούτου συστήματος ἠθικῆς ἀγωγῆς.

Νομίζω δέ, ὅτι εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ἂν χάριν τῆς παιδείας γενικῶς ἐγί-
νετο ὑπὸ ἀρμοδίας τινὸς ἀρχῆς μία ἐμπεριστατωμένη ἔρευνα πρὸς ἐξακρίβωσιν
πλήρη τῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὅποια ἔφερον ἢ ὑπὸ τὰς ἀμέσους ὁδηγίας τοῦ
καθηγητοῦ κ. Σακελλαρίου γενομένη ἐφαρμογῇ τοῦ «Δελτίου ἀσκήσεως ἀρετῶν»
εἰς πάσας τὰς τάξεις τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου, ἵνα τεθῆ ὀριστικὸν πλέον
τέρμα εἰς τὴν διαφῆμιν τοῦ Δελτίου τούτου, ἢ τυχὸν ἐφαρμογῇ τοῦ ὁποίου
εἰς οἰονδήποτε σχολεῖον ἤθελε φέροι τὰ αὐτά, μᾶλλον δὲ χειρότερα τῶν ἐν τῷ
Πειραματικῷ Σχολείῳ, ἀποτελέσματα, ἀφοῦ τὰ ἄλλα σχολεῖα καὶ μεγαλύτε-
ρον ἀριθμὸν μαθητῶν ἔχουσι καὶ ἐν γένει ὑπὸ δυσμενεστέρους ὄρους λειτουρ-
γοῦσι.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΟΥΡΟΥΤΣΗΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Νέον Σύστημα Ἠθικῆς Ἀγωγῆς» νέον βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας καὶ ψυχολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν κ. Γεωργίου Σακελλαρίου εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἀνάπτυξις τοῦ ὡς νεοπυθαγορείου φερομένου συστήματός του, περὶ τοῦ ὁποίου ποιεῖται λόγον καὶ πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου τούτου εἰς πολλὰ τεύχη τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένου περιοδικοῦ «Προμηθεύς». Οὐδὲν συνεπῶς νέον προστίθεται εἰς τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ ἐπιχειρήματα, ἐφ' ὧν ὁ συγγραφεὺς στηρίζει τὰ κατὰ τὸ παιδαγωγοῦν σύστημά του.

Ἐν τῷ βιβλίῳ του ὁ σ. μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην τοῦ συστήματός του παραθέτει πίνακα «καταπληκτικῶς εὐαρέστων», ὡς γράφει, ἀποτελεσμάτων ἐκ τῆς ἐπὶ δεκαπενθήμερον ἐφαρμογῆς τοῦ Δ. Α. Α. εἰς τὸ Πειραματικὸν Σχολεῖον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Συνάγει δὲ ταῦτα ἐκ τινῶν ἐπιστολῶν γονέων.

Τὸ βιβλίον του ὁ σ. ἐκυκλοφόρησε μὴνὰς τινὰς μετὰ τὴν ἐφ' ὀλόκληρον σχολικὸν ἔτος ἐν τῷ ὡς ἄνω σχολεῖῳ ἐφαρμογὴν τοῦ συστήματός του.

Εἶναι δ' ἀληθῶς ἐκπληκτικόν, ὅτι ὁ σ. τὰ μὲν ἐκ τῆς πολυμήνου ταύτης ἐφαρμογῆς ἐγκύρως προελθόντα ἀποτελέσματα οὐδαμοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ του ἐμφανίζει· παραθέτει δ' ἀντ' αὐτῶν ἀποτελέσματα προελθόντα ἐκ τῆς κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου.

Εἶναι δ' ὡσαύτως ἔτι ἰσχυρὰν ἐμποιοῦν ἐκπληξιν, ὅτι ὁ σ. διὰ τὰ συμπεράσματά του, κατ' ἀνακολουθίαν ἐπιστημονικὴν ἐν τῇ ἐρεύνηι του, οὐδ' αὐτὰ ταῦτα τὰ βεβαθμολογημένα Δελτία λαμβάνει ὑπ' ὄψιν, καίτοι ὁμιλεῖ περὶ ἀποτελεσμάτων ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου παραθέτει δ' ἀντ' αὐτῶν ἐπιστολάς γονέων τινῶν, αἵτινες, σημειωτέον, οὐδὲν εὐνοϊκὸν ὑπὲρ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου μαρτυροῦσιν, ὡς τοῦτο θὰ καταφανῆ ἐξ ὧν ἐν τοῖς ἐξῆς θὰ ἐκθέσωμεν.

Ἀξιοπαρατήρητον καὶ τὰ μάλιστα ἐκπληκτικὸν τέλος εἶναι ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ὅτι αἱ μέγιστον κῦρος ἔχουσαι γνῶμαι τῶν ὑπὸ τὰς ἀμέσους ὁδηγίας τοῦ κ. καθηγητοῦ ἐφαρμοσάντων τὸ Δελτίον διδασκάλων καὶ καθηγητῶν οὐδαμοῦ καταχωρίζονται. Ἀγνοουμένης οὕτως ἄρα τῆς ὑπευθύνου γνώμης αὐτῶν, φέρονται εἰς δημοσιότητα ὡς εὐνοϊκά μὴ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐστηριγμένα συμπεράσματα, ὡς τοῦτο θὰ καταδείξωμεν.

Καὶ νῦν προβαίνομεν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν πραγμάτων.

Εὐθὺς ὡς ἀνέλαβε τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου ὁ καθηγητῆς κ. Σακελλαρίου, ἐπεδίωξεν ἐκ τῶν πρώτων, ἵνα ἐπικοινωνήσῃ τοῦτο μὲν μετὰ τῶν γονέων τῶν μαθητῶν, τοῦτο δὲ καὶ μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ σχολείου. Ἡ διεύθυνσις τοῦ σχολείου πρὸς τοῦτο ὤρισεν ἡμέραν συγκεντρώσεως τὴν 10ην Νοεμβρίου 1956, ἐπραγματοποιήθη δὲ αὕτη εἰς τὴν αἴθουσαν τελειῶν τοῦ σχολείου.

Κατὰ τὴν συγκέντρωσιν ταύτην ὁ νέος ἐπόπτης τοῦ σχολείου ἀνέπτυξεν ἐκτενῶς τὸ θέμα «ὁ ἠθικὸς ἐξοπλισμὸς τῆς νεότητος», ἐκθέσας οὕτω τὰ κατὰ τὸ σύστημά του, ὡς περὶ τούτου γίνεται λόγος καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ του «Νέον σύστημα ἠθικῆς ἀγωγῆς» ἐν πολλαῖς σελίσιν αὐτοῦ.

Ἐξαιρῶν ὁ ὁμιλητῆς ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου τοῦ τὸ γεγονός, ὅτι τὸ νεανικὸν ἐγκλημα χωρεῖ γοργῶς ἀξανατόμενον, συνιστᾷ τὸν ἠθικὸν ἐξοπλισμὸν τῶν νέων, ὅστις «ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς αὐτοσυνειδησίας, δι' ἧς ἀνακαλύπτει ὁ ἐρευνητὴς ἄνθρωπος τὸν θεῖον ἐν τῷ κόσμῳ προορισμὸν του».

Ἄλλὰ ἡ καλλιέργεια τῆς αὐτοσυνειδησίας, εἶπεν ὁ κ. Καθηγητῆς, δὲν εἶναι ἔργον ἑξωθεν ἐπιβαλλόμενον ἀλλ' ἔργον ἐν σιγῇ τελούμενον, ὡς ὁ μέγας φιλόσοφος Πυθαγόρας ἐδίδαξεν εἰς ἡμᾶς. Στροφή ἐπομένως πρὸς τὰ ἔνδον, «ἔνδον σκάπτε», εἶναι τὸ σύνθημά μας.

Καὶ ἀπέληξεν ὁ ὁμιλητῆς: Τοῦτο κατορθοῦται μόνον διὰ τῆς καθ' ἐσπέραν ὑποβολῆς ὑφ' ἐκάστου μαθητοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τῶν πράξεών του διὰ τῶν τριῶν πυθαγορείων ἐρωτημάτων¹ ἧτοι: α) Τί ἔκαμα σήμερα; β) Τί ἁμαρτίαν ἔκαμα; γ) Τί ἔπρεπε νὰ κάμω καὶ τὸ παρέλειψα; δεύτερον δέ, ὡς ἐπὶ λέξει προσέθηκε, διὰ τῶν «ἠθοπλαστικῶν ἐπιγραφῶν», αἱ ὁποῖαι ἀναρτῶνται, ἐρμηνεύονται καταλλήλως, ἀναγεοῦνται ἀπὸ μηνὸς εἰς μῆνα, τρίτον δέ, ὅπερ τὸ σπουδαιότερον, διὰ τοῦ «Δελτίου ἀσκήσεως ἀρετῶν».

Καὶ ἐπιπροσθέτει περὶ τοῦ Δελτίου τούτου τὰ ἑξῆς: Τὸ Δελτίον εἶναι πλήρες παιδαγωγικὸν σύστημα, δι' οὗ εἶναι δυνατὸν νὰ καλλιεργηθῇ ἡ αὐτοσυνειδησία.

Μετὰ τὸν κατὰ πυθαγόρειον αὐτόχρημα τρόπον αὐτοέλεγχον τῶν πράξεών του, ὁ μαθητῆς θὰ βαθμολογῇ τὸν ἑαυτὸν του, ὅταν κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος κληθῇ πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τοῦ ἐνώπιον τῆς τάξεώς του, ἐνώπιον τῶν συμμαθητῶν του, οἵτινες ὡσάντως οὐ μόνον δικαιοματικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐκ καθήκοντος θὰ ἐκφέρουν γνώμην ἀν' ἡ αὐτοκρισία ἦτο ὀρθὴ ἢ μή.

Ἐν συνεχείᾳ προσθέτει τινὰ διὰ τὴν τακτικὴν καὶ ἀνελλιπῆ καθ' ἐβδομά-

1. Ἡ κατὰ τὸν μέγαν ἐκ Σάμου σοφὸν αὐτοδοκιμασία τῶν ἐταίρων τῆς σχολῆς εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον των, ὡς εἶναι γνωστὸν, ἐτελεῖτο συμφώνως πρὸς τὰ ἐρωτήματα «τί παρέδην, τί δ' ἔρεξα, τί δέ μοι δεόν οὐκ ἐτελέσθη».

θα βαθμολογίαν τῶν μαθητῶν ὑπὸ τῶν γονέων καὶ τῶν διδασκάλων, διὰ τὸν καθ' ἑβδομάδα, μῆνα καὶ ἔτος, μέσον ὄρον βαθμολογίας καὶ διὰ τὴν μετὰ ταῦτα βράβειον διὰ τῶν βραβείων ἀρετῆς, «ένος διπλώματος» δηλαδή, ὡς αὐτολεξεὶ εἶπε, ὡς τὰ «**διδόμενα εἰς τὴν ἔκθεσιν Θεσσαλονίκης**» καὶ τὰ ὁποῖα διδονται εἰς ἐκείνους τῶν μαθητῶν, οἵτινες ἐπὶ «**δύο συνεχεῖς ἑβδομάδας θὰ λαμβάνουν ἄριστα δέκα (10)** εἰς πάσας τὰς ἀρετάς».

Καὶ τελευτῶν ἐτόνισεν: «**Εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νέου συστήματος ἀγωγῆς τὸ Πειραματικὸν Σχολεῖον πρέπει νὰ πρωτοπορήσῃ, ἵνα ἐντεῦθεν ἐκπεμφθῇ τὸ φῶς εἰς τὴν ἀπανταχοῦ Ἑλλάδος ἐκπαίδευσιν, στοιχειώδη, μέσην, ἀνωτέραν, σώσωμεν δ' οὕτω τὴν νεότητά μας, τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος τῆς φυλῆς μας.**»

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ «Δελτίου ἀσκήσεως ἀρετῶν» ἐν τῷ Πειραματικῷ Σχο-

1. Πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν ἀπεστάλη ἀπὸ μέρους τοῦ κ. Ἐπόπτου μετὰ τὴν ὀμιλίαν του, διὰ τοῦ κ. Προέδρου τοῦ συλλόγου γονέων, λεπτομερῶς διαφωτιστικὴ καὶ κατατοπιστικὴ ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ δελτίου ἐγκύκλιος μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ἀπὸ ἐν ἀντίτυπον τοῦ περιοδικοῦ τῆς ὀργανώσεως ἠθικοῦ ἐξοπλισμοῦ «**Προμηθεύς**» τοῦτο δὲ ὡς δῶρον **τιμῆς ἔνεκα** ἐκ μέρους τοῦ κ. Ἐπόπτου πρὸς ὅλους τοὺς γονεῖς.

«**Σᾶς στέλλω — γράφεται σὺν ἄλλοις εἰς τὴν πρώτην ταύτην ἐγκύκλιον διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ δελτίου, τῆς ὁποίας καὶ ἡμεῖς ἐγενόμεθα ἀποδέκται ὡς γονεῖς μαθητοῦ — ἐπίσης καὶ ἐν ἀντίτυπον τοῦ περιοδικοῦ τῆς ὀργανώσεως ἠθικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς νεότητος (Ο.Η.Ε.Ν.) ὡς δῶρον τιμῆς ἔνεκα** ἐκ μέρους τοῦ κ. Ἐπόπτου πρὸς ὅλους τοὺς γονεῖς. «**Ὅσοι ἀπὸ σᾶς ἐπιθυμεῖτε νὰ ἐγγραφῆτε συνδρομηταὶ εἰς αὐτό, γράφατέ μου, ἀποστέλλοντες εἰς ἐμὲ δραχμὰς μόνον 50 διὰ τὸ ἐκ 80 σελίδων θαυμάσιον αὐτὸ περιοδικὸν κ.τ.λ.**»

Ἐν τῷ τεύχει τοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς ἀποσταλέντος περιοδικοῦ γίνεται ἡ φιλοσοφικὴ τοποθέτησις τῆς νέας μεθόδου μορφώσεως τοῦ χαρακτήρος, ὀμιλεῖ δὲ μετ' αὐτὴν ὁ κ. Καθηγητῆς δι' ὑπέρλαμπρα ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος του ἀποτελέσματα. Οὕτως ὁ κ. Καθηγητῆς ἐν σελ. 5 γράφει: «**Ἐξ ἄλλου καὶ θεραπευτικὴν ἀξίαν ἡ ἔχει ἡ διὰ τῆς αὐτοκρισίας αὐτοεξομολόγησις καὶ καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν, ὡς συνέδη εἰς πολλὰ Ἰ. κακὰς ἔχοντα συνηθείας. λ. χ. τὴν ἐπάρατον τοῦ ἀντανισμού θεραπευθέντα ἀπὸ ταύτης**». Τὰ αὐτὰ δὲ ἐπὶ λέξει ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἐν σελ. 19 τοῦ βιβλίου «**Νέον Σύστημα Ἠθικῆς Ἀγωγῆς**». Τὴν κρίσιν περὶ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ κ. Καθηγητοῦ περὶ «**θεραπευτικῆς ἀξίας**» τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου ἀφίνομεν εἰς τὸν ἀναγνώστην, μάλιστα δέ, ἂν οὗτος εἶναι ψυχίατρος ἢ ψυχολόγος, οὗτοι γινώσκουσι κάλλιον οἰουδήποτε ἄλλου πόσον δύσκολος, πόσον μακροχρόνιος καὶ πολλάκις ἀδύνατος εἶναι ἡ θεραπεία πασχόντων ψυχικῶς.

Ἐν τῇ σελίδι 8 τοῦ ἐξωφύλλου τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ ὁ κ. Καθηγητῆς παραθέτων καὶ ἐγκύκλιόν του «**πρὸς τοὺς ἐκπαιδευτικούς τῆς Ἑλλάδος κ.λ.**» ὀμιλεῖ ἐγκωμιαστικῶς διὰ τὴν νέαν μέθοδον, χαρακτηρίζων ταύτην ὡς θαυματουργόν. Οὕτως ἐν τέλει τῆς ἐγκυκλίου γράφει: «**Ἄς ἐφαρμόσωμεν εἰς τὰ σχολεῖα μὲ ἐνθουσιασμόν τὴν θαυματουργὸν μέθοδον τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀρετῶν παραγγέλλοντες ἀπὸ τοῦδε εἰς τὴν Ο. Η. Ε. Ν. (Σόλωνος 57, Ψυχολογικὸν ἐργαστήριον Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν) τὸν ἀνάλογον πρὸς τοὺς μαθητὰς σας ἀριθμὸν Δελτίων ἀσκήσεως ἀρετῶν. Ἡ ἀξία ἐκάστου Δελτίου δι' ὅλον τὸ ἔτος καὶ δι' ἕκαστον μαθητὴν εἶναι δύο (2) δραχμαὶ κ.τ.λ.**».

λείω εις τε τὰς γυμνασιακὰς τάξεις, ὡς καὶ εἰς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, μονοταξίου καὶ πολυταξίου, ἢ μᾶλλον ἢ ἔναρξιν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου ὑπῆρξε ταυτόχρονος¹ καὶ ὁμοιόμορφος, ὡς τὸ περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου σχετικὸν συνταγολόγιον ὁρίζει.

Ἐκ τῶν τάξεων τοῦ δημοτικοῦ ἐξηρέθησαν τοῦ ληφθέντος μέτρου τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου αἱ Α' καὶ Β' τάξεις. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τάξεις ταύτας ὁ κ. Ἐπόπτης τοῦ σχολείου εἰσηγήθη, ὅπως, μετὰ τινα βραχὺν χρόνον ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου, ὅτε θέλουσι διαπιστωθῆ τὰ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ εἰς τὰς μεγάλας τάξεις ἄριστα ἀποτελέσματα, ἐφαρμοσθῆ τοῦτο, περιωρισμένως ὅμως εἰς τινὰς τῶν ἐν τῷ Δελτίῳ ἀναγεγραμμένων ἀρετῶν. Τελικῶς ὅμως τὸ Δ. Α. Α. δὲν ἐφηροδόθη εἰς τὰς, περὶ ὧν ὁ λόγος, τάξεις.

Κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Δελτίου εἰς τὴν τάξιν, εἰς ἣν ἐδιδάσκομεν, κατεβάλλομεν πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα αὕτη τελεσθῆ ὅσον οἶόν τε συμφωνότατα πρὸς τὰς δοθείσας καὶ τὰς ἀνὰ πᾶν ὡσαύτως βῆμα καθ' ἡμέραν ἢ ἡμέραν παρ' ἡμέραν διδομένας δόησις.

Καίτοι δὲ ἐπιτροχάδην κατὰ τὴν κατ' ἀρχὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Δελτίου διεξήλθομεν τὴν ὅλην ἐργασίαν, φροντίζοντες μὴδὲ λεπτόν τῆς ὥρας νὰ ἀπολεσθῆ, ἐν τούτοις ἢ ἐνώπιον ὅλης τῆς τάξεως αὐτοκριτικὴ ἐκάστου μαθητοῦ καὶ ἢ περὶ ἐνὸς ἐκάστου κριτικὴ τῶν ἄλλων διήρκεσε τρεῖς ὁλοκλήρους διδακτικὰς ὥρας. Τοῦτο δὲ ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως ἐγένετο καὶ εἰς τὰς γυμνασιακὰς τάξεις καὶ εἰς τὰς ἄλλας τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.²

Μεθ' ἐβδομάδα ἀπὸ τῆς πρώτης ἐφαρμογῆς τοῦ δελτίου ὁ διὰ τὴν αὐτοκριτικὴν, κριτικὴν τῶν ἄλλων καὶ βαθμολογίαν διατιθέμενος χρόνος, μετ' ἐντολὴν τοῦ κ. Ἐπόπτου, μέσῳ τοῦ κ. διευθυντοῦ τοῦ σχολείου διαδιδασθεῖσαν, περιωρίσθη διὰ πάσας τὰς τάξεις εἰς μίαν διδακτικὴν ὥραν. Κατ' οὐσίαν δὲ τότε, ὡς εἶναι εὐνόητον, οὔτε αὐτοκριτικὴ ἐγένετο οὔδ' ὡσαύτως κριτικὴ· διότι οἱ μὲν μαθηταί, ὡς καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐσημειώσαμεν, παρ' ἐκάστη τάξει εἶναι τριάκοντα ὁ δὲ εἰς τὴν διάθεσιν πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ Δελτίου χρόνος μόλις τεσσαράκοντα πέντε (45') λεπτὰ τῆς ὥρας.

Διὰ τὴν κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, τὸ μεταξὺ τῆς τελευταίας ἡμέρας τῆς προηγουμένης ἐβδομάδος καὶ τῆς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἐπιούσης ἐβδομάδος, (Σάββατον πρώτης ἐβδομάδος, 17 Νοεμβρίου 1956, διάρκεια ἐφαρμογῆς

1. Μετ' ἐντολὴν τοῦ κ. Ἐπόπτου τοῦ σχολείου ἡ ἐφαρμογὴ ἤρξατο ἀπὸ τῆς 17ης Νοεμβρίου 1956.

2. Σημειωτέον, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν παρ' ἐκάστη τάξει ἐν τῷ Πειραματικῷ σχολεῖν ἀνέρχεται μόνον εἰς τριάκοντα μαθητάς, ἐνῶ εἰς ἄλλα σχολεῖα οἱ κατὰ τάξιν μαθηταί εἶναι πολλάκις πλείονες καὶ τῶν ἐξήκοντα, ἂν μὴ καὶ τῶν ἐβδομήκοντα καὶ ὀγδοήκοντα. Ἐπομένως εἶναι αὐτονόητον, ὅτι πολλαὶ διδακτικαὶ ὥραι ἤθελον ἀπαιτηθῆ εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα χάριν τῆς αὐτοκριτικῆς καὶ ἑτεροκριτικῆς ἐπὶ μεγάλῃ ζημίᾳ τῆς λειτουργίας αὐτῶν.

τοῦ Δελτίου τρεῖς ὥραι — Σάββατον μετ' αὐτὴν ἐβδομάδος, 24 Νοεμβρίου 1956, διάρκεια ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου μία ὥρα), ἐφαρμογὴν τοῦ Δελτίου, διὰ διάστημα δηλαδὴ ὡς ἔγγιστα δέκα ἡμερῶν ὁ κ. ἐπόπτης τοῦ σχολείου ἐζήτησε δι' ἐγγράφου του παρὰ τῶν γονέων τῶν, ἐφ' ὧν ὁ πειραματισμός, μαθητῶν τοῦ σχολείου διαπίστωσιν ἀποτελεσμάτων. Τὸ σχετικὸν ἔγγραφον ἐλάδομεν καὶ ἡμεῖς ὡς γονεὺς φοιτῶντος εἰς τὸ σχολεῖον τέκνου μας,¹ ἔλαβον δὲ τοῦτο διὰ τῶν τέκνων των — μαθητῶν τοῦ σχολείου καὶ πάντες οἱ γονεῖς.

Ὁ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δ. Α. Α. μέχρι τῆς χρονολογίας τοῦ μνημονευομένου ἐγγράφου χρόνος (17 Νοεμβρίου 1956 — 27 Νοεμβρίου 1956) εἶναι δέκα ἡμέραι. Ἐν διαστήματι ἐπομένως δέκα ἡμερῶν ἢ καὶ δέκα πέντε ἢ καὶ ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς οὐδόλως ἦτο ἐφικτὸν νὰ ἐκδηλωθῶν ἀποτελέσματα, ἀλλὰ καὶ ἐὰν πιστεύσῃ τις, ὅτι ὄντως ἦτο δυνατόν νὰ ἐκδηλωθῆ τι, τοῦτο ἀναγκαιῶς θὰ κατεφαίνετο καὶ θὰ ἐξευρίσκετο ἀνευ πολλοῦ μάλιστα κόπου ἐκ τῆς εἰς τὰ οἰκεῖα Δελτία κατακεχωρισμένης βαθμολογίας. Ἐκ τῆς εἰς τὰ Δελτία δὲ ταῦτα κατακεχωρισμένης βαθμολογίας τῶν γονέων ἀφ' ἑαυτῆς θὰ προέκυπτε καὶ ἡ γνώμη αὐτῶν ὅλως ἀντικειμενικῶς. Ὅθεν, ὑπαρχόντων τῶν Δελτίων, αἱ ὅλως ἐν σπουδῇ συνταχθεῖσαι ἐπιστολαὶ παρὰ τῶν γονέων ἦσαν περιτταί.

Ἐπιστολαὶ ἀπὸ μέρους ὄλων τῶν γονέων τὴν ἀμέσως ἐπομένην ἡμέραν, ὡς τὸ ἔγγραφον ὠριζε, προσωπικαὶ εἰς τὸν κ. ἐπόπτην, ἀπεστάλησαν πράγματι, ἀποδέκται δὲ αὐτῶν ἐγενόμεθα οἱ ἐν ταῖς τάξεσι διδάσκοντες. Ἐσφραγισμένα δὲ ὡς ἦσαν αἱ πλεῖσται, τινὲς δὲ καὶ ἀνεφγμένοι, ἐπεδόθησαν εἰς τὸν δι' ὃν προωρίζοντο, ὅστις ἐκ τῆς ἐπεξεργασίας αὐτῶν συνήγαγεν, ὡς γράφει εἰς τὸ βιβλίον του, τὰ κάτωθι «καταπληκτικῶς εὐάρεστα» ἀποτελέσματα, ἦτοι :

Ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου

Γονεῖς Δ' δημοτικοῦ ὁμολογοῦσι βελτίωσιν κατὰ 98, 1%²

1. Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου ἔχει οὕτω : «Παρακαλοῦμεν, ὅπως, εὐαρεστούμενοι μᾶς γνωρίσητε μέχρι τῆς αὔριον : (ἐνταῦθα ἢ ὑπογράμμισις εἶναι ἡμετέρα).

1) Κατὰ πόσον παρατηρήσατε εἰς τὴν κατ' οἶκον διαγωγὴν τῶν παιδιῶν σας βελτίωσιν ἢ τάσιν πρὸς βελτίωσιν κατὰ τὸ δεκαπενθήμερον διάστημα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου συστήματος ἠθικῆς ἀγωγῆς (δελτίον ἀσκήσεως ἀρετῶν, αὐτοκριτικῆς κ.λ.), περὶ τοῦ ὁποίου εἶχον τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς ὁμιλήσω εἰς τὴν τελευταίαν συγκέντρωσιν γονέων.

2) Εἰς ποίας ἀρετὰς παρουσιάσθη ἡ βελτίωσις αὕτη ; Ἦτο ἐμφανῆς ἢ μικρά ;

Ἐναφέρατε, παρακαλοῦμεν, ἂν ἔχετε περιστάτικόν καταδηλοῦν τὴν βελτίωσιν ταύτην».

Ἡμερομηνία ἐγγράφου, 27/11/56.

2. Εἰς συνεδρίαν τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου τῶν ἐν τῷ Πειραματικῷ Σχολείῳ διδασκόντων, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ἀπαντήσεων τῶν γονέων τῶν μαθητῶν, ὁ κ. ἐπόπτης ἀνεκοίνωσε τὰ ἀποτελέσματα τοῦ βραχυήμερου πειραματισμοῦ ὡς ἀκολούθως :

Γονεὺς Ε'	δημοτικοῦ ὁμολογοῦσιν βελτίωσιν κατὰ	77,78 %
» ΣΤ'	» » » » »	79,42 % ¹

Ἐκ τοῦ γυμνασίου

Μαθηταὶ τοῦ γυμνασίου τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐξεφράσθησαν σαφῶς ὑπὲρ τῆς μεθόδου :

Τάξεις

Γ'	86, 3 %
Δ'	78, 6 %
Ε'	75, 0 %
ΣΤ'	70, 8 %
Ζ'	18, 5 %
Η'	66,65 % ²

Διὰ τὰς τάξεις Γ', Ε' τοῦ πολυταξίου δημοτικοῦ ὡς καὶ Γ', Δ', Ε', ΣΤ' μονοταξίου δημοτικοῦ σχολείου, μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας, θὰ ἀναφέρωμεν ἀπλῶς καὶ μόνον, ὅτι οἱ ἐν αὐταῖς διδάσκοντες ἐν ἐπισήμῳ συνεδρίῳ πάντων τῶν ἐν τῇ σχολείῳ διδασκόντων λειτουργῶν στοιχειώ-

¹ Ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Γονεὺς Δ'	δημοτικοῦ ὁμολογοῦσι βελτίωσιν κατὰ	88 %	διαφορὰ ἐπομένως ἐπὶ πλέον	5, 1 %
» Ε'	» » » » »	74 %	» » » » »	8,78 %
» ΣΤ'	» » » » »	87 %	» » » » »	7,58 % ²

1. Ἡ ὑπογράμμισις τῶν δεκαδικῶν ψηφίων τῶν ἀριθμῶν εἶναι ἡμετέρα.

2. Ἐν τῇ αὐτῇ ὡς ἄνω συνεδρίῳ ὁ κ. ἐπόπτης τοῦ σχολείου στηριζόμενος ἐπὶ ἐπιστολῶν γονέων μαθητῶν τῶν γυμνασιακῶν τάξεων ἀνεκοίνωσε καὶ διὰ τὰς ἑξ τάξεις τοῦ γυμνασίου ἀποτελέσματα ὡς κάτωθι :

Ἐκ τοῦ Γυμνασίου

Γονεὺς Γ'	γυμνασίου ὁμολογοῦσι βελτίωσιν κατὰ	69 %
» Δ'	» » » » »	86 %
» Ε'	» » » » »	68 %
» ΣΤ'	» » » » »	82 %
» Ζ'	» » » » »	50 %
» Η'	» » » » »	52 %

Τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα εἰς τὸ βιβλίον «Νέον Σύστημα Ἠθικῆς Ἀγωγῆς» δὲν περιέχονται, δημοσιεύονται δὲ ἀντ' αὐτῶν τὰ ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἐκθέσεων τῶν μαθητῶν συναχθέντα ἀποτελέσματα.

Εἰς τὸν ἔλεγχον ἐν γένει τῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὅποια συνήχθησαν ὑπὸ τοῦ κ. καθηγητοῦ, καὶ ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἐκθέσεων τῶν μαθητῶν καὶ ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἐπιστολῶν τῶν γονέων εἶναι δυνατὸν πᾶς τις νὰ προέλθῃ, ἔχων ὑπ' ὄψιν του ὅτι :

α) Ὅτε μετὰ δέμηνον ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δ. Α. Α. ἡ τήρησις τοῦ Δελτίου ἐγένετο διὰ βραχὺ διάστημα προαιρετικῆ εἰς τινὰς μὲν τάξεις οὐδεὶς μαθητῆς παρέμεινε κατὰ τὴν ἐν τῷ προγράμματι καθωρισμένην ὥραν εἰς μίαν δὲ ἢ δύο τάξεις προσῆλθον ἐλάχιστοι.

β) Οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν, ἐν οἷς πανεπιστημιακοὶ καθηγηταί, ἀνώτατοι δικαστικοί, ἐκπαιδευτικοὶ σύμβουλοι, ὑπουργοί, βουλευταί, στρατηγοί, ἀνώτατοι ὑπάλληλοι,

δους και λειτουργῶν μέσης ἐκπαιδεύσεως διετύπωσαν τὴν γνώμην, ὅτι οὐ μόνον μὴ συντελεστικὸν ὠφελείας εἶναι τὸ Δελτίον, ὡς σύστημα ἀγωγῆς, ἀλλὰ τὸ ἴδιον καὶ ζημιῶν ὀλεθρίως.

Ὅθεν προερχόμεθα νῦν εἰς τὸν ἐν τῇ τάξει ἡμῶν λεπτομερέστερον ἔλεγχον.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εὐρέθημεν ἐν τῇ τάξει μας πρὸ ἐνὸς πάντῃ ἀνεπιλύτου προβλήματος, τοῦ προβλήματος τῆς παρ' ἡμῶν βαθμολογίας τῶν μαθητῶν εἰς τὰς δώδεκα ἀρετάς.¹

Ἡ διαγωγή τοῦ μαθητοῦ κατὰ τὸ ἐν ἰσχύϊ ἐπίσημον διάταγμα χαρακτηρίζεται ὡς *κοσμιωτάτη, κοσμία, καλή, ἐπιμεμπτος, κακή*, μετὰ παρακολούθησιν αὐτοῦ καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Κατὰ τὸ Δελτίον ὁμοίως τοῦ κ. καθηγητοῦ, ἔδει οὐχὶ *να χαρακτηρίζωμεν*, ἀλλὰ *να βαθμολογῶμεν* τὰ καθ' ἑβδομάδα ὑφ' ἐκάστου μαθητοῦ πεπραγμένα διαχωρίζοντες αὐτὰ κατὰ τὰς δώδεκα ἀρετάς, ἐν αἷς στήλαις τοῦ Δελτίου ἀνεγράφοντο αὐταί.

Ὅταν μὲ τὰ καθ' ἡμέραν κριτήρια ἐξετάσεως ἐπὶ συγκεκριμένης ὕλης εἰς τὰ διάφορα σχολικὰ μαθήματα μετὰ δέμηνον μόλις δύνανται οὐχὶ μετὰ βεβαιότητος *να δίδωσιν* οἱ διδάσκοντες βαθμὸν τινα, πῶς εἶναι νοητὸν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ, περὶ οὗ ὁ λόγος, Δελτίου *να διαγιγνώσκῃ* ὁ διδάσκων μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος, ἐκφραζομένης δι' ἀριθμῶν, τὴν κατάστασιν τῶν μαθητῶν εἰς ἐκάστην τῶν δώδεκα ἀρετῶν;

Καθ' ἑβδομάδα βαθμολογία τῆς διαγωγῆς τοῦ μαθητοῦ καὶ δὴ διηρημένης εἰς πλῆθος ἀρετῶν, ὡς τὸ Δελτίον ὀρίζει, εἶναι παρωδία βαθμολογίας καὶ τὸ κακὸν ἤθελεν αὐξηθῆ εἰς βαθμὸν ἀνυπολόγιστον, ἂν ἤθελε τυχὸν ἐπιχειρηθῆ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Δελτίου εἰς τάξεις ἀριθμούσας μαθητὰς τεσσαράκοντα ἢ πενήκοντα ἢ ἐξήκοντα, ὅπερ σύνηθες φαινόμενον εἰς τὰ ἀπανταχοῦ τῆς χώρας ἡμῶν σχολεῖα. Ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει ὁ σὺμφρων παιδαγωγὸς ὀφείλει *να μὴ λαμβάνῃ* ὑπ' ὄψιν, ὅτι πολλοὶ εἶναι οἱ παράγοντες, οἱ ἐπιδρῶντές τε καὶ ἀδιακόπως ἐνεργοὶ ἐπὶ τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς. Σαφῆ δ' ὄρια χωρισμοῦ ἔνθεν μὲν τῆς ἐκ τῶν σημαντικῶν τούτων παραγόντων ἐπιδράσεως, ἔνθεν δὲ τῆς εὐεργετικῆς ἢ

μεθ' ἱκανῶς μακρὸν ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου χρόνον δι' αὐθορμητῶν ἐπιστολῶν τῶν, σφοδρῶς ἐπέκρινον τὸ νέον σύστημα ἀγωγῆς, ὅπερ ἐφηρμόζετο εἰς τὸ Πειραματικὸν Σχολεῖον. (Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται φυλάσσονται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῶν τάξεων).

γ) Μετὰ τὴν ἐπὶ μῆνας τινὰς συστηματικὴν καὶ ἐπιμεμηλημένην ἐφαρμογὴν τοῦ Δελτίου εἰς τὰς γυμνασιακὰς τάξεις σχεδὸν πάντες οἱ διδάσκοντες ἐν αὐταῖς ἀπεφάνθησαν, ὅτι τοῦτο πᾶν ἄλλο ἢ σύστημα ἠθικῆς ἀγωγῆς εἶναι ὀρθὸν *να κληθῆ*. Ὅθεν καὶ ἐδικταῖον ὑπ' αὐτῶν ἐθεωρήθη. Ἴνα ὅσον τάχιστα ἐκβληθῆ τῆς σχολικῆς πράξεως ὡς βλάπτον μᾶλλον ἢ ὠφελοῦν.

1. Αἱ ἐν τῇ δελτίῳ ἀναγραφόμεναι ἀρεταὶ εἶναι: Ἐρησκευτικὴ διαβίωσις, ἐγκράτεια, καθαριότης, εὐπρεπὴς συμπεριφορὰ, δάρρος, συμβολὴ εἰς τὸ γενικὸν καλόν, σεβασμὸς πρὸς τοὺς νόμους, φιλεργία, φιλαλήθεια, συνεργατικότης, τάξις καὶ ἀκρίβεια, δικαιοσύνη.

μη επιδράσεως της εφαρμογής του Δελτίου είναι αδύνατον εκ των προτέρων να τεθῶσι και να εξευρεθῶσιν, ὥστε να ὑπάρξῃ ἐντεῦθεν δυνατότης βαθμολογίας διὰ τὸν διδάσκοντα και ἐφαρμόζοντα, ἐκτὸς ἐὰν εἶναι ἐκδηλος ἡ ἐπιβλαβὴς ἐπίδρασις ἐκ τῆς εφαρμογῆς τοῦ Δελτίου, ὡς τῷ ὄντι παρατηρήθη τοιαύτη μετὰ πάροδον ἐβδομάδων τινῶν ἀπ' αὐτῆς και ἐν τῇ τάξει μας και ἐν ταῖς λοιπαῖς τάξεσιν ἐν τῷ Πειραματικῷ Σχολείῳ.

Εἰς τὴν τάξιν ἡμῶν παρὰ τὴν πράγματι κοπιώδη και εἰλικρινῆ προσπάθειάν μου, ἵνα κατὰ τὴν κατ' ἀρχὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Δελτίου σταθμῆσω πράγματά τινα και ἐπ' αὐτῶν στηρίξω βαθμολογίαν οὐδὲν ἡδυνήθην, οὕτω δὲ και δὲν ἐβαθμολόγησα.¹

Ἐκ τῶν γονέων ἀπέστειλλον κατ' ἀρχὰς βαθμολογίαν ἀπροθύμως μὲν, πλὴν ὁμως μετ' ἰσχυρὰν παρέμβασιν τοῦ σχολείου, πάντες οἱ γονεῖς, μεθ' ἐβδομάδας τινὰς ὀλιγώτεροι, μετὰ μῆνα δὲ ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς δέκα και τρεῖς και τελευταίως, ὅτε τὸ Δελτίον εἰς τὴν τάξιν μου ἐφαρμόζετο ὑπὸ τῆς ἀρίστης διδασκαλίας κ. Διαλετᾶ, εἰς και μόνον.

Ἡ παρὰ τὴν ἐνεργὸν παρέμβασιν τοῦ σχολείου μη ἀπὸ μέρους τῶν γονέων τῶν μαθητῶν συνέχισις τῆς ἀποστολῆς τῆς βαθμολογίας μετὰ τὴν ἐπὶ χρόνον μακρὸν ἐφαρμογὴν τοῦ Δελτίου οὐδὲν ἄλλο δεικνύει ἢ ἀποδοκιμασίαν τοῦ τε Δελτίου και τοῦ ὅλου συστήματος, ὡς θὰ καταδειχθῇ τοῦτο και διὰ τῶν πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολῶν τῶν γονέων, τὰς ὁποίας παρακατιόντες θὰ παραθέσωμεν.

Διὰ τὴν αὐτοβαθμολόγησιν τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν ἐνώπιον τῆς τάξεως αὐτοκριτικὴν των μετὰ τὴν ἐπὶ ἐβδομάδα οἴκοι «σιωπηλὴν» και ὡς «ἐν μυσταγωγίᾳ» ὡσαύτως αὐτοκριτικὴν των περιοριζόμεθα να εἴπωμεν ταῦτα :

Ἡ στάσις τῶν μαθητῶν ἐναντι τοῦ Δελτίου ὑπῆρξεν ἀρνητικὴ πολλάκις δὲ και φιλοπαίγμων. Οὕτω κατὰ τὴν αὐτοκριτικὴν ἐβαθμολόγουν ἑαυτοὺς εἰκῆ και ὡς ἔτυχε, τινὲς εἰς πάσας τὰς ἀρετὰς μὲ βαθμὸν ἀριστα, ἄλλοι μὲ διαφόρους βαθμοὺς ἀνευ περισκέψεως, μετὰ δὲ τὴν ἐνώπιον τῆς τάξεως αὐτοκριτικὴν ἀνέκυπτε κατὰ τὴν ἑτεροκριτικὴν ἀκατάσχετος φιλοκατήγορος διάθεσις, ἐξ ἧς αἰτίας και σφοδρόταται ἀντεγκλήσεις μεταξὺ τῶν μαθητῶν, πρὸς περιστολὴν τῶν ὁποίων ἀναγκαῖα ἦτο ἡ παρέμβασις ἡμῶν.

Και νῦν ὁ λόγος περὶ τῶν ἐπιστολῶν², δι' ὧν συνήχθησαν τὰ «καταπληκτικῶς εὐάρεστα» ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐν τοῖς πρόσθεν κατεχωρίσθησαν.

1. Καὶ ἡ ἀντικαταστήσασα ἡμᾶς βραδύτερον ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Δελτίου διδασκάλισσα κ. Διαλετᾶ πρὸ τῶν αὐτῶν δυσκολιῶν εὔρεθεῖσα δὲν ἡδυνήθη να βαθμολογήσῃ.

2. Τὰ διὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον συναχθέντα και ἰδόντα τὴν δημοσιότητα ἀποτελέσματα, ὡς και ἀλλαχοῦ ἐσημειώσαμεν, θὰ ἦσαν ἐν ἡσσονι βαθμῇ αὐθαίρετα, ἐὰν ἀγτί τῶν ἐπιστολῶν τῶν γονέων ἐχρησιμοποιοῦντο τὰ Δελτία ὡς ἀντικειμενικώτερα στοιχεῖα διὰ τὴν ἐρευναν, τοῦτο ὁμως δὲν ἐγένετο. Εἶναι δὲ τοῦτο ἀνακολουθία ἐν τῇ γενομένῃ

Ὁ κ. καθηγητῆς στηρίζει τὴν εἰς ποσοστὰ μὲ ἀκέραιον καὶ δεκαδικὸν ἀριθμὸν ἐσταθμημένην ἐν ἠθικῇ ἀγωγῇ πρόδοον τῶν μαθητῶν εἰς τὰς ἐπιστολάς τῶν γονέων, ἐξ ὧν δημοσιεύονται τρεῖς ὡς ἰδιαζόντως χαρακτηριστικά.¹

Ἐκ τῶν δημοσιευομένων εἰς τὴν τάξιν μου δὲ ἀναφερομένων ἐπιστολῶν τούτων² ἀναμφισβητήτως ἢ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἢ καὶ πρώτη κατὰ σειρὰν δημοσιευομένη τοῦ τέως ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ ἤδη βουλευτοῦ κ. Βουρδουμπᾶ.

Ἐν αὐτῇ γράφονται :

«Παρετήρησα πράγματι καὶ εἰς τοὺς δύο υἱούς μου, περισσότερο εἰς τὸν μεγαλύτερον, ἀνησυχίαν ἐπὶ τῆς πορείας τῆς βαθμολογίας ὡς καὶ ἔντονον ἐπιθυμίαν, ὅπως βαθμολογηθῶν ὅσον τὸ δυνατόν καλύτερον, πλὴν δὲν διέκρινα διόρθωσιν τινά.³ Νομίζω, ὅτι ὑπῆρξε πολὺ βραχὺς ὁ χρόνος τοῦ 15ημέρου διὰ νὰ συνειδητοποιήσουν τὰ παιδιά τὴν ἀνάγκην τῆς πραγματικῆς διορθώσεώς των.»

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη οὐδὲν λέγει περὶ ἐπιτυχοῦς ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου. Τοῦναντίον διαφαίνεται ἀναμφισβητῶς δυσμενῆς κρίσις ἐν τῇ φράσει «... παρετήρησα ἀνησυχίαν... ἐπὶ τῆς πορείας τῆς βαθμολογίας... ὡς καὶ ἔντονον ἐπιθυμίαν... ὅπως βαθμολογηθῶν ὅσον τὸ δυνατόν καλύτερον». Ἡ φράσις αὕτη μαρτυρεῖ προφανῶς συνειδητὴν τάσιν πρὸς κτήσιν βαθμολογίας ἀνωτέρας, τοῦτέστι βαθμομανίαν, οὐδόπως δὲ συνειδητὴν τάσιν πρὸς βελτίωσιν. Ὅτι δὲ οὕτως εἶναι δυνατόν νὰ προάγῃται ὁ μαθητῆς οὐχὶ εἰς ἀγνὴν ἀρετὴν, τῆς ὁποίας γνώρισμα χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ ἔλλειψις ἐπιδειξεως καὶ ἐπιδιώξεως ἀμοιβῆς, ἀλλ' εἰς νόθον ἀρετὴν, εἰς ὑποκρισίαν, εἶναι φανερόν.

Παραθέτομεν δὲ νῦν καὶ ἡμεῖς ἐπιστολάς τινὰς γονέων.

Ἐπιστολὴ κ. Διον. Τζ. . . Χειρουργοῦ ἰατροῦ, τέως ἐπιμελητοῦ Εὐαγγελισμοῦ :

«Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε διμήνου περίπου ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου ἀσκήσεως ἀρετῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ διαπιστώσω ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν διὰ τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω μεταβολὴν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ τέκνου μου.

ἐρεῦνη, τὴν ὁποίαν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρίδωμεν. Θὰ ἐπρόκειτο βεβαίως, ὡς πείθεται τις ἐξ ὧν παραθέτομεν, καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, περὶ ἐρεῦνης κατὰ βάσιν πεπλανημένης, οὐχ' ἤττον συστηματοποιημένης καὶ ἐπιστημονικῶς ἀκολουθου.

1. Βλέπε «Νέον σύστημα ἠθικῆς ἀγωγῆς» Γ. Σακελλαρίου, σελ. 38.

2. Πρόκειται οὐχὶ περὶ τριῶν ἐπιστολῶν, ἀλλὰ περὶ δύο, διότι ἢ εἰς τὴν μητέρα Διακατᾶ ἀναφερομένη, δέον ὅπως ληφθῆ ὑπ' ὄψιν διὰ τὰ διὰ τὴν Ε' τάξιν ἀποτελέσματα, δοθέντος ὅτι ἡ θυγάτηρ τῆς ἐπιστολογράφου μητρός εἶναι μαθήτρια τῆς τάξεως ταύτης.

3. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ ἐπιστολογράφου γονέως ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ βαθμολογία τοῦ Δελτίου.

» Αντιθέτως ἐσχημάτισα τὴν γνώμην ὅτι ἡ αὐτοεξομολόγησις εἰς τὴν μικρὰν ἡλικίαν εἶναι ἀπολύτως ξένη πρὸς αὐτὴν, οὕτω δὲ καταλήγω εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι προκύπτει μᾶλλον βλάβη ἀντὶ ὠφελείας ἐκ τοῦ συστήματος τούτου.

» Ὅθεν σᾶς καθιστῶ γνωστόν, ὅτι εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ σᾶς ἀποστέλλω τὴν σχετικὴν βαθμολογίαν καθ' ὃ μὴ δυνάμενος, δοθέντος, ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο προέβαινον εἰς τὴν βαθμολογίαν παρὰ συνείδησιν καὶ τρόπον τινὰ πειραματιζόμενος, εὐρισκόμενος ἐκάστοτε εἰς δυσχερῆ θέσιν.»

Ἐπιστολὴ Ὁμ. Δημ. . . ἀνωτέρου ὑπαλλήλου Τραπεζίης Ἑλλάδος :

« Ἀδυνατῶ νὰ συμπληρώσω τὸ « Δελτίον » δικαίως καὶ ἀντικειμενικῶς. Τὸ παιδί ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐξεζητημένην προσπάθειαν τῆς πρώτης ἐφαρμογῆς « ἔπεσε ». Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι τὸ παιδί ἐχειροτέρευσε : ἀπλῶς ἐπανῆλθεν εἰς τὰς οἰκογενειακὰς καὶ σχολικὰς συνηθείας, αἱ ὁποῖαι πᾶν ἄλλο ἢ κακὰ εἶναι. Διότι ἡ μακρὰ ἐφαρμογὴ κατήντησε τὸ Δελτίον « ρουτίνα » καὶ ἀντικείμενον ἀδιαφορίας διὰ τὸ παιδί. Ἄν συνεπῶς ἐβαθμολόγουν τὸ παιδί τῶρα τί εἶδους συμπεράσματα θὰ συνήγοντο ;

» Φρονῶ, ὅτι χάριν τῶν παιδιῶν καὶ τοῦ σχολείου νὰ διακοπῇ . . . »

Ἐπιστολὴ Δημ. Δήμ. . . ὠτορινολαρυγγολόγου ἱατροῦ.

« Σᾶς καθιστῶ γνωστόν, ὅτι δὲν θὰ ἀποστέλλω τοῦ λοιποῦ βαθμολογίαν. »

Ἄλλ' ὅτι οὐδὲν ἀγαθὸν προέκυψεν ἐκ τοῦ Δελτίου οὐχὶ μετὰ δεκαήμερον, ἀλλ' οὔτε μετὰ τὴν καθ' ὅλον τὸ σχολικὸν ἔτος 1956—57 ἐφαρμογὴν αὐτοῦ, πλὴν τῶν αὐθορμήτως ἀποσταλεισῶν καὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἐν τῷ Πειραματικῷ Σχολεῖῳ ἐφαρμόσαντας τὸ Δελτίον ἐπιστολῶν ἐκ γονέων σαφῆς καὶ ἀντικειμενικῆς συνυφίσταται διὰ τὸ διάστημα, καθ' ὃ ἀπεστέλλετο ἡ βαθμολογία ἐκ μέρους τῶν γονέων, μαρτυρία καὶ ἀπὸ τὰ βεβαθμολογημένα Δελτία καθ' ἑαυτά, τελευταίως δὲ καὶ ἐκ τῆς παρὰ πάντων τῶν γονέων πλὴν ἑνὸς ὅλως αὐθορμήτου διακοπῆς πάσης βαθμολογίας, ὡς ταῦτα καὶ προηγουμένως ἐξεθέσαμεν.

Πρὸς τούτοις ἰδιαιτέρως ὡς πρὸς τὴν τάξιν μου διὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου σύμφωνος καθ' ὅλα φέρεται καὶ ἡ γνώμη τῆς διδασκαλίσσης κ. Διαλετᾶ, ἣτις ἐφ' ὀλόκληρον τρίμηνον καὶ μέχρι τῆς λήξεως τῶν μαθημάτων ἐφήρμοσε τοῦτο ἐν τῇ Δ' τάξει τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου.

Ἐξ ὧν ἐπομένως ἐξεθέσαμεν περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ « Δελτίου ἀσκήσεως ἀρετῶν » συνάγεται ἐν συνόψει τὸ ἀκόλουθον συμπέρασμα : Τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ « Νέον Σύστημα Ἠθικῆς Ἀγωγῆς » τοῦ καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν δημοσιευόμενα ἐσταθμημένα « καταπληκτικῶς εὐάρεστα » ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἐπὶ δεκαήμερον ἐφαρμογῆς τοῦ Δελτίου εἰς τὸ Πειραματικὸν ἀναιροῦνται καὶ ἀποδεικνύονται ὅλως ἀστήρικτα.

Ἄλλ' ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἀσφαλῆ καὶ ἀμάχητα τεκμήρια μαρτυροῦντα κατὰ τοῦ συστήματος τούτου.

Ἀφετηρία ἐξ ἧς ἐκκινουῦμεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Δ. Α. Α., κατὰ τὸν κ. Καθηγητὴν, εἶναι ἡ καθ' ἐκάστην «αὐστηρῶς κατὰ μόνας» καὶ ὡς ἐν «μυσταγωγία» λαμβάνουσα χώραν αὐτοεξομολόγησις τοῦ μαθητοῦ. Ἀλλὰ τοιαύτη αὐτοεξομολόγησις εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτυγχάνηται ὑπ' ἐνηλίκων, ὡς ἤξιου ὁ Πυθαγόρας, καὶ οὐχὶ ἀνηλίκων. Εἰς ἐνηλίκους πρέπει νὰ παρέχωνται συμβουλαὶ πρὸς κατ' ἰδίαν καὶ πρὸς τὸν ἑαυτὸν των ἐξομολόγησιν, πρὸς παῖδας καὶ ἐφήβους οὐδέποτε. Εἰς τούτους ἐπ' εὐκαιρίᾳ μόνον παρέχεται καθοδήγησις ἄλλοτε μὲν προτρεπτικῆ, ἄλλοτε δὲ ἀποτρεπτικῆ.

Μετὰ τὴν οἰκοὶ αὐτοεξομολόγησιν τὸ σύστημα τοῦ κ. Καθηγητοῦ, ὡς καὶ πολλαχοῦ τοῦ περιοδικοῦ «Προμηθεὺς» καὶ ἐν τῷ ἐκδοθέντι βιβλίῳ του¹ λέγει, ἐπιβάλλει καὶ αὐτοκριτικὴν ἐνώπιον τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως. Ἀποβαίνει δὲ ὁ ἐξαναγκασμὸς οὗτος παίδων καὶ ἐφήβων εἰς δημοσίᾳ αὐτοκριτικὴν ψυχολογικῶς καὶ παιδαγωγικῶς λίαν ἄτοπος. Εἶναι δὲ προφανῆς ἡ ἀντίφασις μεταξὺ τῆς ὑπὸ τοῦ Σαμίλου σοφοῦ συνιστωμένης εἰς ἐνηλίκους αὐστηρῶς κατὰ μόνας ἐν μυσταγωγίᾳ αὐτοεξομολογήσεως καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. καθηγητοῦ ἐπιτασσομένης εἰς ἀνηλίκους αὐτοκριτικῆς καὶ ἑτεροκριτικῆς δημοσίᾳ ἐνώπιον ὅλης τῆς τάξεως οὕτως, ὥστε πᾶν ὅ,τι κατὰ τρόπον προσωπικὸν ἀφορᾷ εἰς ἕνα ἕκαστον μαθητὴν νὰ γίνεται εὐρέως γνωστὸν καὶ καινὸν μυστικὸν ἐντὸς τε καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου.²

Πόσον δὲ κολοσσιαία ψυχικὴ καὶ ἠθικὴ βλάβη προέρχεται ἐκ τοιαύτης δημοσιεύσεως βαθυτάτων, προσωπικῶς ἀφορώντων εἰς πᾶν ἄτομον, πραγμάτων, πᾶς τις ἀντιλαμβάνεται.

Διὰ τῆς ἀντιφάσεως δὲ ταύτης αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Καθηγητὴς καταδικάζει ὀριστικῶς τὸ Δελτίον ἀσκήσεως ἀρετῶν.

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν ἀκριβῶς, πῶς ἔχουσι τὰ κατὰ τὴν ἀντίφασιν ταύτην ἐν τῷ τελευταίῳ του βιβλίῳ³ τὸ ὅποτον εἰδικῶς περὶ τοῦ συστήματός του ἐξέδωκεν.³

Ἀναγράφονται δηλαδὴ ἐν τῷ βιβλίῳ του τὰ ἀκόλουθα:

Ἐν σελ. 17.

«Ἡ διὰ τῆς αὐτοσυνειδησίας καλλιέργεια αὕτη καὶ δι' αὐτῆς ἡ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἔργον **ἐξωθεν ἐπιβαλλόμενον καὶ βία ἀποκτώμενον**, εἶναι ζήτημα καὶ αὐτοεξετάσεως καὶ αὐτοκριτικῆς ἐν **σιγῇ** καὶ συνεχῶς συγῆθως τελούμενον.»

1. «Νέον σύστημα ἠθικῆς ἀγωγῆς» Γεωρ. Σακελλαρίου, σελίς 30 καὶ ἐξῆς.

2. Ὁ Χριστιανισμὸς, ὡς εἶναι γνωστὸν, συνιστᾷ εἰς ἐνηλίκους ἰδίᾳ, ἀπόρητον ἐξομολόγησιν πρὸς ἱερεῖα ἐπιλεγόμενον οὕτως, ὥστε νὰ παρέχη τὴν ἐγγύησιν, ὅτι οὐδὲν ἠθέληεν ἀποκαλύψει. Δὲν εἶναι ἐπομένως πάντῃ ἀντίθετος καὶ πρὸς τὴν Χριστιανικὴν διδασκαλίαν ἢ δημοσίᾳ ἐπιβαλλομένη εἰς ἐφήβους αὐτοεξομολόγησις;

3. «Νέον σύστημα ἠθικῆς ἀγωγῆς» Γεωρ. Σακελλαρίου, ἐκδοσις 1957.

Ἐν σελ. 18.

«Ἡ θορυβώδης ἄλλως τε ζωὴ, τὴν ἐποίαν ζῶμεν μὲ τὰς ἀποτόμους μεταβολὰς τῆς κοινωνίας μας, ἀπαιτεῖ κατανόησιν τοῦ ἑαυτοῦ μας, αὐτογνωσίαν, ἢ ὁποῖαν, ὡς ἐλέχθη καὶ ὡς πρέπει πάλιν νὰ τονισθῇ, ἐπιτυγχάνεται δι' αὐτοελέγχου καὶ αὐτοσυγκεντρώσεως μὲ ἓνα **βαθὺν καὶ σιωπηλὸν ἀπολογισμὸν τῶν πεπραγμένων μας . . .**»

Ἐν σελ. 20.

«Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται δι' ὠρισμένων ἀσκήσεων «μαθημάτων, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦν οἱ Πυθαγόρειοι, ὅπως ἡ **σιωπή . . .**»

Ἐν σελ. 21.

«Ἡ γνῶσις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ παρεχομένη ὄχι ἔξωθεν μόνον διὰ τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ σχηματισμοῦ, ὡς ἐλέχθη, εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, δηλ. ἐνὸς ἐξομολογητοῦ καὶ δικαστοῦ, ὅστις τίθεται εἰς τὰς ψυχὰς των διὰ τῆς αὐτοεξετάσεως . . .»

Ἄλλ' ἀπὸ τῆς σελίδος 30 καὶ ἐξῆς τῆς αὐτῆς μελέτης ἀναγινώσκονται ὅλως ἄναντία πρὸς τὰ ἀνωτέρω. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι ἐν σελ. 30 :

«Εἰς ὠρισμένην ἡμέραν καὶ ἄπαξ τῆς ἐβδομάδος κατὰ προτίμησιν κάθε Σάββατον ἕκαστος σπουδαστῆς καλεῖται ἐνώπιον τῆς τάξεως ὑπὸ τοῦ διδασκάλου νὰ κρῖνῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ αὐτοβαθμολογηθῇ . . .»

Ἐν σελ. 31 :

«Οἱ μαθηταὶ δύνανται νὰ αὐτοκρίνωνται ἐν τῷ σχολεῖω **τμηματικῶς**» κ.τ.λ.

Ἄξιον δὲ ἰδιαιτέρας παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι στερεοτύπως τὰ ἀντιφατικὰ ταῦτα γράφονται ἐκάστοτε καὶ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ καὶ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐγκυκλίῳ, ἐπανελήφθησαν δὲ καὶ ἐν τῇ ἀνωτέρω παρατεθείσῃ ὁμιλίᾳ αὐτοῦ, ἣτις ἐγένετο ἐν τῷ Πειραματικῷ Σχολεῖῳ. Εἶναι δὲ τὰ μάλιστα λυπηρόν, ὅτι οὔτε αὐτὸς ὁ κ. Καθηγητῆς ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Δελτίου, οὐδ' ἄλλος τις, ὡς φαίνεται, κατεῖδε τὴν καταπληκτικὴν ταύτην ἀντίφασιν, ἣτις καταφέρει καίριον πλῆγμα κατὰ τοῦ, περὶ οὗ ὁ λόγος, νέου συστήματος ἠθικῆς ἀγωγῆς. Εἶναι πιθανὸν δὲ ὅτι, εὐθὺς ὡς ὁ κ. Καθηγητῆς ἤθελε τυχὸν ἀντιληφθῆ αὐτήν, ἤθελε διακόψει πᾶσαν ἐνασχόλησιν αὐτοῦ μὲ τὸ σύστημα τοῦτο, διότι, ὡς πιστεύομεν, κέκτηται τὴν ἐπιθυμίαν οὐχὶ νὰ βλάπτῃ, ἀλλὰ νὰ ὠφελῇ. Πρόκειται κατὰ ταῦτα οὐχὶ περὶ γνησίου πυθαγορείου συστήματος, ἀλλὰ περὶ κατὰ βάσιν ἐναντίου πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πυθαγόρου καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀστηρίκτου συστήματος, ἀνακολούθου, ἀντιφατικοῦ καὶ ἐσωτερικῶς παντάπασιν ἀσυναρτήτου.

Αὐτοκρισία καὶ αὐτοελέγχος, ἂν πρόκειται ἐξ αὐτῶν νὰ προέλθῃ ἀγαθόν τι, εἶναι ἔργον ἐνηλίκιων μετ' ἔφεσιν ἐσωτερικὴν καὶ κατ' ἰδίαν συντελούμενον. Ἡ δημοσίᾳ γενομένη αὐτοκρισία φυσιοῖ τὸν αὐτοκρινόμενον, ὥθει αὐτὸν δη-

λονότι εις ἐπιδεικτικὴν ὑπεροψίαν καὶ ἐπομένως φέρει τοῦτον ταχέως καὶ εἰς τὸ ψεύδεσθαι. Εἶναι δὲ δυνατόν νὰ ὀδηγῆ ἐνίοτε καὶ εἰς νοσηρὰν καὶ ὑστερικὴν αὐτοκατακρίσιν, καθ' ἣν ἐπιδιώκεται ἡ ἐξεύρεσις ἰδίων ἀμαρτημάτων, ἵνα οὕτως ὁ κατακρίνων ἑαυτὸν ἐξαίρη τὸ ἐγὼ του, ἐμφανιζόμενος ὡς ἀντικειμενικῶς περὶ αὐτοῦ κρίνων.

Εἰς εἰλικρινῆ δημοσίαν αὐτοέλεγχον εἰς σπανιωτάτας περιπτώσεις εἶναι δυνατόν νὰ προβαίνωσι μόνον μεγαλόψυχοί τινες ἐνήλικοι, περὶ τὰ κοινὰ ἀσχολούμενοι δημόσιοι ἄνδρες, οἵτινες ὁμολογοῦν τότε, ὅτι ὑπέπεσαν, ἂν τοῦτο τῷ ὄντι συνέβη, εἰς ἀμάρτημά τι· ἄλλως δημοσίᾳ γινομένη ἐξομολόγησις, καὶ μάλιστα παιδίῳ, εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰ πράγματα, εἰλικρινῆς καὶ ἠθικῶς ἀψογος.

Εἶναι συνεπῶς ἀπορριπτέα, ὡς ἀντιπαιδαγωγικὴ ἐνέργεια, ἡ μετ' ἐξωτερικὸν ἐξαναγκασμὸν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ «Δελτίου ἀσκήσεως ἀρετῶν» λαμβάνουσα χώραν αὐτοκριτικὴ καὶ ἑτεροκριτικὴ παιδῶν τε καὶ ἐφήδων ἐνώπιον τῶν ἄλλων, ὡς τὸ λεχθὲν Δελτίον ὀρίζει καὶ ἐπιβάλλει.

Αὐτοκρισία καὶ αὐτοέλεγχος καὶ βαθμολογήσεις ἐνώπιον τῶν ἄλλων καὶ παθητικῶς ἀπὸ ἐβδομάδος εἰς ἐβδομάδα γινομένη βράβευσις τῆς ἀρετῆς καὶ διαφήμισις αὐτῆς παρευθὺς ὀδηγεῖ εἰς ὑπεροψίαν μὲν τούτων, εἰς φθόνον δὲ ἄλλων, εἰς φαρισαϊσμόν, εἰς ὑποκρισίαν, εἰς φιλοψεύδειαν καὶ ἀμοιβαῖον μῖσος. Ἀρετὴ καθ' ἐβδομάδα δημοσίᾳ βραβευομένη εἶναι πολλάκις ἄκρως παρακεινδυνευμένη ἐνέργεια, καθ' ὅσον εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἔχη ὡς ἐπακόλουθον τὸν διασυρμὸν αὐτῆς ταύτης τῆς ἀρετῆς.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπάρχουν ἄριστα παραδείγματα ἀγῶνων πρὸς ἠθικοποίησιν τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τῶν ὁποίων πασίγνωστα εἶναι δύο. Τὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ τοῦ Σωκράτους. Καὶ ὁ Θεάνθρωπος καὶ ὁ μέγας φιλόσοφος τῆς ἀρχαιότητος ἀγωνισθέντες πρὸς ἠθικοποίησιν τῆς κοινωνίας καθ' ὅλην τὴν ζωὴν των ὀλίγους, ζῶντες, ἀπέκτησαν ὀπαδούς, ὑπέστησαν δὲ θάνατον μαρτυρικόν. ΕΚΕΙΝΟΣ οὐδένα ποτὲ ἠθέλησε δι' ὑποσχέσεων καὶ ἀμοιβῶν νὰ ἐλκύσῃ τὸνναντίον δὲ εἰς τοὺς θέλοντας νὰ ἀκολουθήσουν αὐτὸν συνίστα, ἀκολουθοῦντες τὸν παραδειγματικὸν αὐτοῦ βίον νὰ φέρωσιν ἅμα μετ' ἑαυτῶν τὸν Σταυρὸν αὐτῶν. Ὁ δὲ φιλόσοφος Σωκράτης οὐδεμίαν ὑπόσχεσιν ἔδωκέ ποτε εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτὸν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μεγάλα ὑλικά ἀγαθὰ, βραβεῖα καὶ ἀξιώματα καὶ δόξας ὑπισχνουμένους καὶ ἀνθ' ἀδράς ἀμοιβῆς παρέχοντας τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν καὶ πολυτελῶς ζῶντας σοφιστάς.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν πυθαγόρειον διδασκαλίαν εἶναι τελείως ἀσχετος καὶ οὐδεμίαν ἔχει συγγένειαν ἡ ὑπὸ τοῦ Δ. Α. Α. συνιστωμένη αὐτοκρισία παιδῶν καὶ ἡ μετ' αὐτὴν βράβευσις τῆς ἀρετῆς· διότι ὁ Πυθαγόρας, ὡς γνωστόν, ἀπέφυγε τὴν δημοσίαν ἐπίδειξιν καὶ ἀπέτρεπε τοὺς ὀπαδούς του ἀπ' αὐτῆς.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι πρὸς τούτοις, ὅτι αἱ ἐν τῷ Δελτίῳ ἀναγραφόμεναι ἀρεταὶ οὐδὲν καινὸν φέρουσι, ἀλλ' ἀέλποτε ἐν παντὶ σχολείῳ ἐπεδιώκοντο αὐταὶ διὰ πάντων τῶν ἀπὸ χιλιετηρίδων ἐγκεκριμένων μέσων ἀγωγῆς. Ἀγαθὸν μὲν τι καινὸν ἄρα οὐδὲν φέρει τὸ Δελτίον, κακὸν δὲ τὴν πομπώδη ἐπίδειξιν, ἣτις εὐθέως ὄδηγεῖ πρὸς τὸν φαρισαϊσμόν, τὴν ὑποκρισίαν καὶ ἄλλα σύντροφα κακά.

Τελευτῶντες θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ ὑπομνήσωμεν καὶ τοῦτο :

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Δελτίου ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ἐκπαιδευτικούς ἐπίμοχθον ἔργον παρὰ τὸ νῦν συντελούμενον κοπιῶδες κανονικόν, ἰδίᾳ εἰς τὰ σχολεῖα, τὰ ὅποια ἔχουν ὑπερβολικὸν ἀριθμὸν μαθητῶν. Ἀναπόφευκτος δὲ εἶναι διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἡ χαλάρωσις τῆς ἄλλης κανονικῆς σχολικῆς ἐργασίας, ἐνθα τὸ νέον τοῦτο σύστημα ἠθικῆς ἀγωγῆς ἤθελε τύχει ἐφαρμογῆς. Ἐκ δὲ τῆς χαλάρωσεως ταύτης ἀναπόφευκτος εἶναι προσθήκη νέας σημαντικῆς ζημίας.

Ὡς τελευτατὸν συμπέρασμα τοῦ γενομένου ἐλέγχου τοῦ « νέου συστήματος ἠθικῆς ἀγωγῆς » τοῦ καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν κ. Γεωρ. Σακελλαρίου συντομώτατα διατυπώνομεν τὸ ἀκόλουθον :

Κατεβλήθη πᾶσα εἰλικρινὴς προσπάθεια νὰ δοκιμασθῇ τοῦτο ἐν τῇ πράξει. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ σαφέστερον, προϊόντος τοῦ χρόνου, κατεδείχθη τοῦτο ἠθικῶς ἐπιβλαβές καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ συνιστᾶται ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι οὐ μόνον μὴ πληροῦν τὸν σκοπὸν, δι' ὃν προσφέρεται, ἀλλ' ὄλως τὸναντίον σύστημα τὰ μέγιστα ζημιοῦν ἠθικῶς.

Εἰς τὴν μετὰ πάσης ἀντικειμενικότητος σύνταξιν καὶ δημοσίευσιν τοῦ ἐλέγχου τούτου ἐκινήθημεν ἐκ τῆς εἰλικρινοῦς ἐπιθυμίας, ἵνα περὶ τῶν πραγμάτων, ὡς ἔχουσιν, εἴπωμεν καὶ ἐπ' ἀγαθῷ συντελέσωμεν. Τὴν πρόθεσιν δὲ ἡμῶν ταύτην ἐλπίζομεν, ὅτι ὁ ἀναγνώστης θέλει ἐκτιμῆσει δεόντως.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Τύποις : ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ
Πέλοπος 51 — Περιστέρι — Ἀθήναι.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006